

SAMS – SAMORDNING FÖR SOLIDARITET

Vinnare och förlorare i lönekampen

© Landsorganisationen i Sverige
Grafisk form: Pangea Design
Original: MacGunnar – Information & Media
Tryck: EO Print AB, Stockholm
ISBN 91-566-1472-1
LO 03.08 4 000

Innehåll

Sammanfattning	4
Vinnare och förlorare i lönekampen	6
Löner och löneutveckling år 1994–2001	7
Lönetrappan	16
100 000 låglönetagare och 100 000 höglönetagare	25
Slutord	32

Sammanfattning

DE SENASTE ÅRENS vinnare och förlorare i kampen om lönerna beskrivs här i tre avsnitt; löner och löneutveckling år 1994–2001, lönetrappan samt en kartläggning av de 100 000 löntagare som har lägst lön och de 100 000 löntagare som har högst lön.

Löner och löneutveckling år 1994–2001

Den genomsnittliga månadslönen för samtliga löntagare var 20 800 kronor år 2001. Månadslönen för arbetare var dock betydligt lägre, 16 900 kronor, och för tjänstemän betydligt högre, 24 000 kronor. Tjänstemännens löner är därmed 42 procent högre än arbetarnas. I kronor räknat så innebär detta ett lönegap på 7 100 kronor till tjänstemännens favör.

En indelning av arbetsmarknaden i olika sektorer visar dock att löneskillnaderna ofta är betydligt större än så. Tjänstemän inom en rad sektorer – kreditinstitut och försäkringsbolag, verkstadsindustri med flera – har lönenivåer från 27 000 och upp till 31 000 kronor medan stora grupper arbetare, främst inom kommunal vård och omsorg, hotell, restaurang och detaljhandel, har löner under 15 000 kronor.

Lönegapet mellan arbetare och tjänstemän har dessutom vidgats de senaste åren då lönerna för tjänstemän ökat betydligt mer än för arbetare. Under åren 1994–2001 ökade lönerna för arbetare med 30 procent medan tjänstemännens löner ökade med drygt 36 procent. Det innebär ett vidgande av lönegapet med hela 2 500 kronor på endast sju år.

Lönetrappan

Lönetrappan visar hur löntagarna fördelar sig efter klass och kön på lönetrappans olika trappsteg. Lönetrappan är uppdelad i en *låglönetrappa* för löntagare med månadslön under 20 000 kronor och en *höglöneliga* för löntagare med löner över 30 000 kronor.

De klart största grupperna på *låglönetrappan* är LOs kvinnor och män. Cirka 1,3 miljoner, eller 80 procent, av dessa är låglönetagare med månadslön under 20 000 kronor. Av LO-kvinnorna är andelen hela 91 procent.

Men även bland tjänstemännen finns det stora grupper låglönetagare. Det gäller främst TCO-kvinnor. Knappt 430 000, eller 61 procent, av TCOs kvinnor finns bland låglönetagarna. Även 167 000 TCO-män finns med. Klart minst andel låglönetagare har Saco. Endast 16 procent, eller 99 000, har en månadslön under 20 000 kronor.

Låglönetrappan har även beräknats på faktiskt *utbetald lön*, det vill säga utan uppräknings av de deltidanställdas löner till heltid. Detta medför att framför allt antalet kvinnor ökar på låglönetrappan. Det gäller främst kvinnor inom TCO och LO. Av LO-kvinnorna har hela 96 procent en utbetald lön under 20 000 kronor i månaden. Dessutom fyrdubblas antalet *LO-kvinnor med utbetald lön under 14 000 kronor till hela 400 000*.

Höglönelöneligan för de med månadslön på minst 30 000 kronor domineras helt av Saco. Hela 49 procent av Sacos män och 23 procent av Sacos kvinnor finns med. Även 13 procent av TCOs män finns med. Av TCOs kvinnor och LOs män platsar några enstaka procent i höglöneligan medan nära nog noll LO-kvinnor finns med.

100 000 låglöntagare och 100 000 höglöntagare

En jämförelse av de 100 000 löntagare som har absolut lägst lön och de 100 000 som har absolut högst lön visar inte helt oväntat på mycket stora skillnader. Det gäller såväl lön som kön, ålder, klass, arbetstid och yrke.

Den typiske låglöntagaren är en arbetare i 32-årsåldern med en månadslön på 12 700 kronor och som arbetar inom vård, omsorg och detaljhandel. Deltidsarbete är mycket vanligt.

Den typiske höglöntagaren är man och tjänsteman i 46-årsåldern med en månadslön på 59 000 kronor. Han arbetar som chef, högutbildad specialist eller läkare. Deltidsarbete är ytterst sällsynt.

Lönekampens vinnare och förlorare

Rapportens tre avsnitt visar entydigt att de senaste årens lönekamp har vunnits av tjänstemän. Främst högutbildade tjänstemän, direktörer och chefer. Deras redan höga löner har ökat betydligt mer än för andra löntagare.

Lönekampens förlorare är framför allt LOs kvinnor. Nästan alla 750 000 LO-kvinnor står på låglönetrappans lägsta steg. Men där står även 600 000 LO-män. Dessa har dock cirka 20 procent högre medellön än LO-kvinnorna men är ändå långt efter tjänstemännen.

Vinnare och förlorare i lönekampen

VILKA LÖNTAGARE är vinnare och vilka är förlorare i de senaste åren kamp om lönerna? Vilka har fått mest och vilka har fått minst tillskott i lönekuvertet?

En fördelning av löntagarna på arbetare och tjänstemän visar att arbetare har betydligt lägre lön än tjänstemännen. Tjänstemännens löner är över 40 procent högre än arbetarnas. Detta lönegap har dessutom ökat stadigt de senaste åren och det tycks som om arbetarna har förlorat mot tjänstemännen i kampen om lönerna.

Det finns dock undantag. Några grupper av arbetare har faktiskt löner i nivå med tjänstemännen och många tjänstemän har löner i nivå med arbetarna. Undantagen är dock lätt räknade och en kartläggning av de verkliga låglöne- och höglönetagarna är nästan undantagslösa.

Denna rapport beskriver vilka löntagare som har varit mer eller mindre lyckosamma i senare års lönekamp. Detta görs i tre delar:

- löner och löneutveckling efter klass, sektorer och kön,
- lönetrappan; vilka och hur många löntagare är högst upp och längst ner på lönetrappan, samt
- vilka är de 100 000 löntagare med lägst respektive högst lön.

Löner och löneutveckling år 1994–2001

DE SENASTE SJU ÅREN har lönegapet mellan arbetare och tjänstemans ökat från 4 500 kronor i månaden till över 7 000 kronor. Utvecklingen tycks dessutom fortsätta i samma spår.

Den genomsnittliga månadslönen för samtliga löntagare var 20 800 kronor år 2001. Mycket få arbetare lyckas dock komma upp till denna nivå då genomsnittet för en arbetare var 16 900 kronor. Däremot var tjänstemännens månadslön 24 000 kronor i genomsnitt. *Tjänstemännens löner är därmed 42 procent högre än arbetarnas.* I kronor räknat så innebär detta ett lönegap på 7 100 kronor till tjänstemännens förmån. Lönegapet har dessutom vidgats de senaste åren. Under åren 1994–2001 ökade lönerna för arbetare med 30 procent medan tjänstemännens löner ökade med drygt 36 procent. Det innebär ett vidgande av lönegapet med hela

Månadslön för arbetare och tjänstemän år 1994–2001

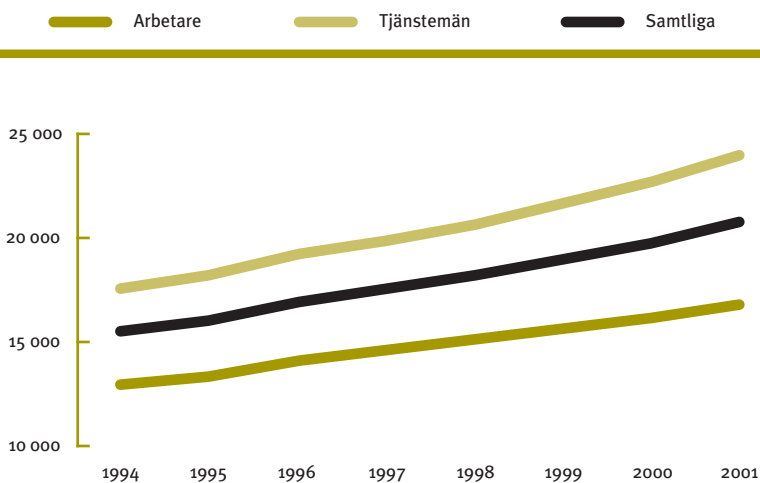

Diagram 1.1

2 500 kronor på endast sju år. Utifrån detta tycks det som om arbetarna har förlorat lönekampen mot tjänstemännen.

Lönebegrepp

Månadslön för heltidsarbete på dagtid. Följande lönekomponenter ingår:

- Grundlön (tid- och prestationslön)
- Helglön
- Andra förmåner eller fasta lönetillägg

Följande ingår *inte*:

- Rörliga lönetillägg för OB, skiftgång och övertid

Statistiskt underlag

Statistiken kommer från Statistiska centralbyråns lönestrukturstatistik år 1994–2001. Före 1994 finns ingen officiell heltäckande lönestatistik.

Det är dock något missvisande att utnämna alla arbetare till förlorare och alla tjänstemän till vinnare i lönekampen. En fördelning av löntagarna i olika sektorer och yrkesgrupper visar att det finns både vinnare och förlorare i båda lägren.

Sex sektorer

En fördelning av arbetare och tjänstemän på sex sektorer – tre privata och tre offentliga – visar att det framför allt är *arbetare inom kommunal sektor som förlorat* i lönekampen medan *tjänstemännen inom industrin har vunnit*. En kommunalarbetare hade i genomsnitt 14 900 kronor i månadslön medan industritjänstemannen hade 26 900 kronor. Det innebär ett lönegap mellan dessa på 12 000 kronor eller 80 procent.

Tjänstemän inom sektorerna byggnadsindustri och tjänsteproduktion ligger strax under industritjänstemännens löner medan tjänstemännen inom de offentliga sektorerna ligger ytterligare några tusenlappar under. Lägst lön har kommunaltjänstemännen vars månadslön är 20 100 kronor.

Även lönerna för arbetarna varierar. I topp ligger arbetarna inom byggnadsindustrin. De är den enda gruppen arbetare bland de sex sektorerna

Arbetsmarknaden i sex sektorer

Privata	Tillverkningsindustri Byggnadsindustri Tjänsteproduktion (handel, hotell, restaurang, transport med flera)
Offentliga	Stat Kommun Landsting

som ligger över 20 000 kronor i genomsnittlig månadslön. Betydligt lägre löner gäller inom tillverkningsindustrin, 17 800 kronor, och inom privat tjänsteproduktion, 16 500 kronor. Lägst löner är det för arbetare inom kommun och landsting med 14 900 kronor respektive 15 600 kronor.

Månadslön för arbetare och tjänstemän år 2001. Sex sektorer

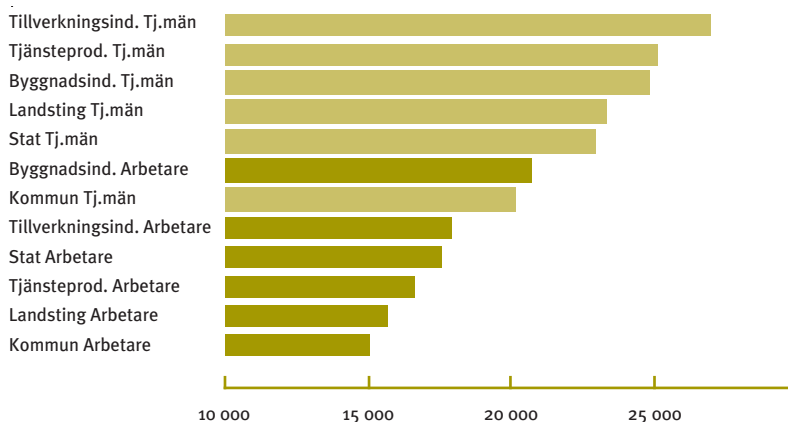

Diagram 1.2

Löneutveckling år 1994–2001

Den löneutveckling som varit de senaste sju åren, år 1994–2001, har förstärkt de löneskillnader som redan fanns i periodens början. Det innebär framför allt att lönerna för tjänstemän ökat mer än för arbetare. I genomsnittet har tjänstemännens löner ökat 36 procent och arbetarnas 30 procent.

Mest ökade lönerna för tjänstemän inom sektorerna tillverkningsindustri, tjänsteproduktion och landsting. Cirka 39 procent ökade deras löner. Lägst löneökning bland tjänstemännen fick tjänstemännen inom kommun och byggnadsindustri med 31 respektive 28 procent.

Bland arbetarna så ökade lönerna mest inom sektorerna tjänsteproduktion och tillverkningsindustri med 33 respektive 31 procent. Inom byggnadsindustrin, stat och landsting ökade arbetarnas löner med cirka 30 procent medan kommunalarbetarnas löner ökade med knappa 25 procent.

Sammanfattningsvis kan konstateras att lönerna har ökat mest för de grupper som redan tidigare hade de högsta lönenivåerna medan lönerna

Löneutveckling för arbetare och tjänstemän år 1994–2001. Sex sektorer

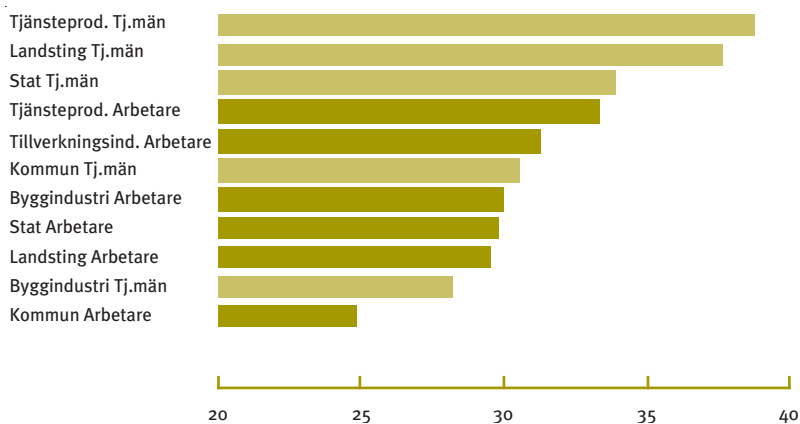

Diagram 1.3

har ökat minst för de som hade de lägsta lönenivåerna. Lönegapet mellan lågavlönade och högavlönade har därmed ökat rejält.

Lönenivå och löneutveckling inom 22 sektorer

En fördelning av arbetare och tjänstemän på 22 sektorer visar att solklara vinnare i senare års lönekamp är tjänstemän inom kreditinstitut och försäkringsbolag med en genomsnittlig månadslön på knappt 31 000 kronor. Strax där under kommer tjänstemän inom sex sektorer – verkstadsindustri, massa- och pappersindustri, partihandel med flera – vars löner är runt 27 000 kronor. Det är drygt 50 procent mer än lönerna för arbetarna inom samma sektorer och över 80 procent mer än lönerna för arbetare inom kommunal vård och omsorg, hotell, restaurang och detaljhandel vilka alla hade löner omkring 15 000 kronor.

Högst lön bland arbetarna hade byggnadsarbetare med 20 400 kronor. Därefter kommer massa- och pappersindustrin vars månadslön var 18 800 kronor. Inom verkstadsindustrin, där de flesta industriarbetarna ingår, var månadslönen 18 000 kronor.

Tjänstemännens löner var klart över 20 000 kronor inom samtliga sektorer med endast ett undantag vilket var tjänstemän inom kommunal barnomsorg. Lönen för dessa var 17 300 kronor.

Löneökningarna inom de 22 sektorerna följer det sedan tidigare kända mönstret att lönerna ökat *mest för de som redan hade mest i lön* och lönerna har ökat *minst för de som redan hade minst*. Skillnaderna mellan mest och minst är dock mycket större än vad fördelningen av löntagarna på sex sektorer visar enligt ovan.

I särklass mest har lönerna ökat för tjänstemän inom kreditinstitut och försäkringsbolag. Lönerna ökade för dessa med hela 63 procent. Därefter följer tjänstemän inom verkstadsindustrin med 43 procent löneökning och sedan ytterligare 11 sektorer med tjänstemän vars löner ökat med över 35 procent.

Bland arbetarna är det endast de inom partihandel som når över 35 procent. För arbetare inom övriga sektorer har lönerna ökat med runt 30 procent. Inom kommunal äldreomsorg, skola och barnomsorg har dock lönerna ökat betydligt mindre. För dessa har lönen ökat med endast cirka 24 procent vilket är klart mindre än inom övriga sektorer.

Månadslön för arbetare och tjänstemän år 2001. 22 sektorer

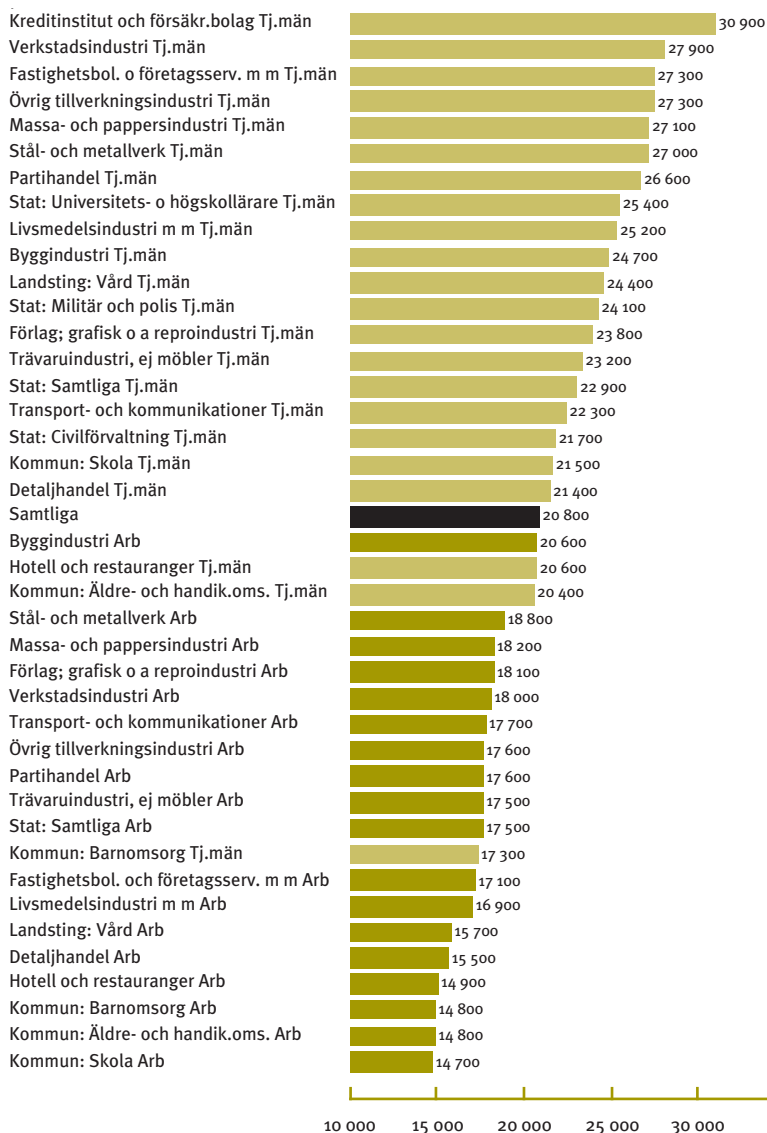

Diagram 1.4

Löneutveckling år 1994–2001 för arbetare och tjänstemän. Procent

Diagram 1.5

Kvinnor och män

Medellönen för samtliga kvinnor var 18 500 kronor år 2001. För män var den 22 900 kronor. Kvinnors lön kan därmed sägas motsvara 81 procent av mäns lön. Skillnaden är större bland tjänstemän än bland arbetare. Bland tjänstemän är kvinnors lön 76 procent av mäns lön och bland arbetare 85 procent. Likaså skiljer det sig mellan privat och offentlig sektor då skillnaden är större inom den privata sektorn.

Studerar löneskillnaderna inom enskilda yrken så visar det sig att löneskillnaden är betydligt mindre inom enskilda yrken och på enskilda arbetsplatser. Löneskillnad som enbart beror på kön är därmed svår att påvisa. Vad som däremot är enkelt att påvisa är de löneskillnader som förekommer mellan yrken som domineras i antal av antingen kvinnor eller män. Nästan undantagslöst så är lönerna högre inom mansdominerade yrken än inom de kvinnodominerade. Löneskillnaderna mellan könen förklaras således främst av den könssegregerade arbetsmarknaden.

De senaste 30 åren har inte mycket hänt med löneskillnaden. Det vill säga att kvinnors lön har varit runt 80 procent av männens lön ända sedan

Kvinnors lön i procent av mäns lön efter klass och sektor år 2001

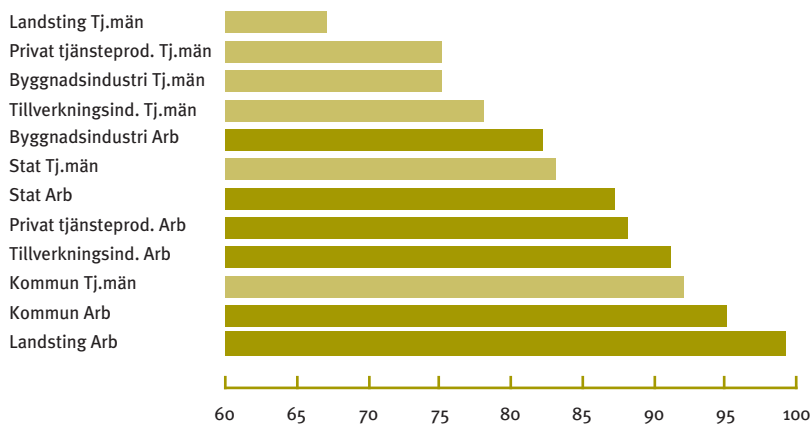

Diagram 1.6

70-talet. Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan olika sektorer. Framför allt är det kvinnliga arbetare inom offentlig sektor som halkat efter medan övriga kvinnor närmast sig männen något. Framst gäller det kvinnliga tjänstemän som i allt större utsträckning tar sig in på traditionellt mansdominerade och högavlönade yrken. Detta ger fler högavlönade kvinnor och därmed högre medellön för dessa grupper.

Slutsatser och sammanfattning

VINNARE Senaste årens vinnare av lönekampen är tjänstemän inom tillverkningsindustri, privat tjänsteproduktion och landsting, främst läkare.

Bland arbetare kan möjligen byggnadsarbetare betecknas som vinnare då de är de enda arbetare som är i närheten av tjänstemännens lönenivåer.

FÖRLORARE Arbetare inom kommunal vård och omsorg har förlorat de senaste årens lönekamp. Även arbetare inom detaljhandel, hotell och restaurang har förlorat. Deras löner var lägst redan i utgångsläget och de har där efter ökat minst.

Även industriarbetare kan betecknas som förlorare. Inte jämfört med andra arbetare men väl jämfört med industri-tjänstemännen.

Förlorare bland tjänstemännen är de som jobbar inom kommunal barnomsorg. Deras lönenivå är klart lägst bland tjänstemännen

Sammanfattningsvis kan konstateras att lönekampens vinnarna ledde överlägset redan i utgångsläget och har därefter dragit ifrån ytterligare. Förlorarna låg långt efter redan i utgångsläget och har där efter fortsatt att halka efter än mer. Lönegapet mellan låglönetagare och höglönetagare har därmed ökat kraftigt de senaste sju åren.

Lönetrappan

LÖNETRAPPAN VISAR vilka och hur många löntagare som står på lönetrappans olika steg. Lönetrappan är uppdelad i en låglönetrappa för löntagare med månadslön under 20 000 kronor och en höglöneliga för de med löner över 30 000 kronor.

Lönetrappan syftar främst till att visa hur löntagarna fördelar sig efter klass och kön på lönetrappans olika trappsteg. Det gäller dels *vilka grupper av löntagare* och dels *hur många löntagare* som står på respektive trappsteg.

Lönerna är uppräknade till att motsvara heltidsarbete. Låglönetrappan har dock även beräknats utan denna uppräkning av de deltidsanställdas löner för att visa hur deltidsarbete påverkar lönenivån för olika löntagargrupper.

Klassindelningen utgår från yrke och utbildning och fördelar löntagarna på arbetare, lägre tjänstemän och högre tjänstemän. Arbetare antas tillhöra LO, lägre tjänstemän TCO och högre tjänstemän Saco.

Låglönetrappan

Låglönetrappan består här av de som har en månadslön *under 20 000 kronor*. Varje trappsteg har dessutom delats in i fyra löneintervall:

- 0–13 999 kronor
- 14 000–15 999 kronor
- 16 000–17 999 kronor
- 18 000–19 999 kronor

Resultaten visar att låglönetrappan är strikt uppdelad mellan de olika facken. Sacos män och kvinnor håller ohotat de två översta trappstegen medan TCO håller de två mellersta och LO får hålla tillgodo med de två lägsta stegen. Inom respektive fack så är ordningen dessutom strikt uppdelad efter kön då kvinnorna alltid ligger ett trappsteg under männen inom respektive fack.

Fakta om studien

Lönebegrepp

Total månadslön för heltidsarbete bestående av:

- Grundlön (tid- och prestationslön)
- Helglön
- Andra förmåner eller fasta lönetillägg
- Rörliga tillägg som till exempel OB- och skifttillägg

Övertidsersättning ingår inte.

Observera att lönebegreppet skiljer sig något från lönebegreppet i kapitel 1.

Statistiskt underlag

Studien avser år 2001 och är genomförd med Statistiska centralbyråns officiella löne- och befolkningsstatistik sammanställd i databasen Linda2001.

Facklig tillhörighet

Facklig tillhörighet är kodad utifrån yrkestillhörighet (ssyk) enligt följande:

- Saco Yrken som kräver lång högskoleutbildning samt chefer och arbetsledare. Verkställande direktörer och höga ämbetsmän ingår dock inte i studien
- TCO Yrken som kräver kort högskoleutbildning samt kontors- och kundserviceyrken
- LO Yrken som organiseras av något LO-förbund

Låglönetrappan år 2001. Antal löntagare

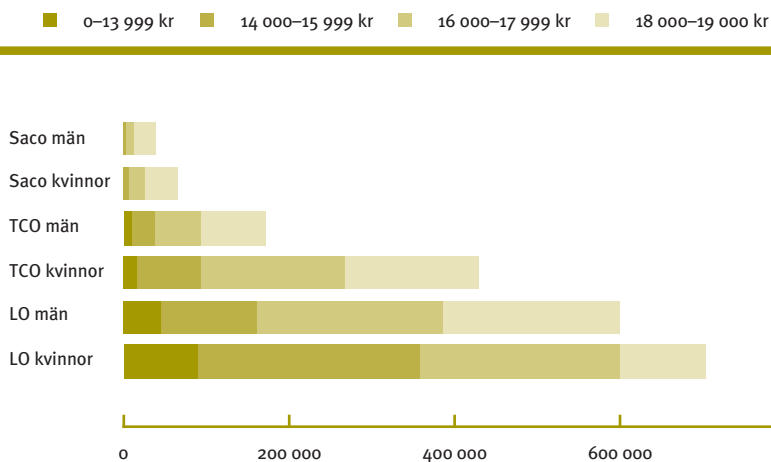

Diagram 2.1

Låglönetrappan år 2001. Procent

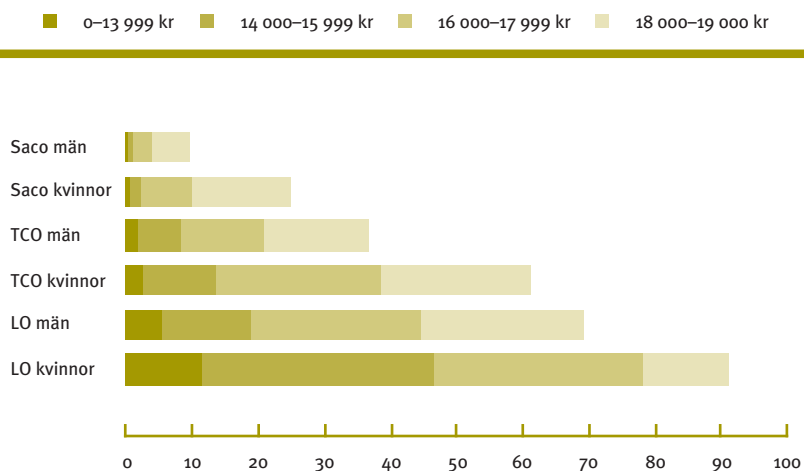

Diagram 2.2

Trappan ser nästan lika ut om den beräknas med antal eller procent. Längst ner på trappan står 700 000 LO-kvinnor som alla har en månadslön under 20 000 kronor. I procent räknat motsvarar detta hela 91 procent av alla LO-kvinnor.

Även LO-män och TCO-kvinnor har i de flesta fall löner under 20 000 kronor i månaden. Det gäller 600 000, 69 procent, LO-män och 427 000, 61 procent, TCO-kvinnor. TCOs män är betydligt färre och endast 167 000, eller 37 procent, finns med på låglönetrappan.

Klart minst såväl i antal som i procent är Sacos kvinnor och män. Av Sacos kvinnor finns 63 000, eller 25 procent med på låglönetrappan medan endast 36 000, eller 10 procent av Sacos män finns med.

Utbetald lön

De månadslöner som redovisats i låglönetrappan ovan ger inte en helt korrekt bild av verkligheten då alla månadslöner är uppräknade till att motsvara heltid. De månadslöner som faktiskt betalas ut är alltså lägre för alla som jobbar deltid.

Av samtliga löntagare arbetar cirka 26 procent deltid. Bland de som har månadslön under 20 000 kronor (uppräknat till heltid) arbetar dock hela 35 procent deltid. Drygt 80 procent av de deltidsanställda är kvinnor och denna könsfördelning gäller för alla lönenivåer, det vill säga bland såväl låglöne- som höglönetagare.

Om låglönetrappan beräknas på *utbetalda* löner så ökar antalet löntagare på alla trappsteg. Kvinnorna ökar dock betydligt mer än männen. Mest ökar TCO-kvinnorna. De ökar med nästan 70 000 till 494 000 vilket motsvarar 71 procent av alla TCO-kvinnor. Det är lika många procent som LO-männen vilka dock fortfarande är klart fler i antal. Likaså närmar sig Saco-kvinnorna TCO-männen i procent räknat. De senare är dock fortsatt betydligt fler i antal.

Den grupp som ökar minst bland kvinnorna är LO-kvinnorna. Det beror givetvis på att gränsen för att här kallas låglönetagare är satt så högt som 20 000 kronor och nästan alla LO-kvinnor hamnar under denna gräns oavsett om det gäller utbetald lön eller lön uppräknad till heltid. Däremot så sker en dramatisk förändring mellan de löneintervall som varje trappsteg är uppdelat i. Antalet LO-kvinnor som har en *månadslön under 14 000 kronor ökar från knappt 100 000 till över 400 000* om det

Löntagare med låg månadslön år 2001

Månadslön	Antal			Procent		
	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
LO						
Under 14 000	90 200	45 500	135 700	12	5	8
14 000–15 999	267 600	117 800	385 500	35	14	24
16 000–17 999	244 100	223 600	467 700	32	26	29
18 000–19 999	98 300	212 300	310 600	13	25	19
Samtliga under 20 000	700 200	599 200	1 299 500	91	69	80
TCO						
Under 14 000	17 900	9 200	27 000	3	2	2
14 000–15 999	76 200	29 200	105 500	11	6	9
16 000–17 999	174 200	57 000	231 200	25	12	20
18 000–19 999	158 700	72 100	230 800	23	16	20
Samtliga under 20 000	427 000	167 500	594 500	61	37	51
Saco						
Under 14 000	1 200	1 200	2 400	0	0	0
14 000–15 999	4 400	3 200	7 600	2	1	1
16 000–17 999	20 000	10 200	30 200	8	3	5
18 000–19 999	37 800	21 200	59 000	15	6	9
Samtliga under 20 000	63 400	35 800	99 200	25	10	16
Samtliga anställda						
Under 14 000	109 300	55 900	165 100	6	3	5
14 000–15 999	348 200	150 200	498 600	20	9	14
16 000–17 999	438 300	290 800	729 100	25	17	21
18 000–19 999	294 800	305 600	600 400	17	17	17
Samtliga under 20 000	1 190 600	802 500	1 993 200	68	46	57

Tabell 2.1

Låglönetrappan för utbetald lön för hel- och deltidsanställda år 2001. Antal

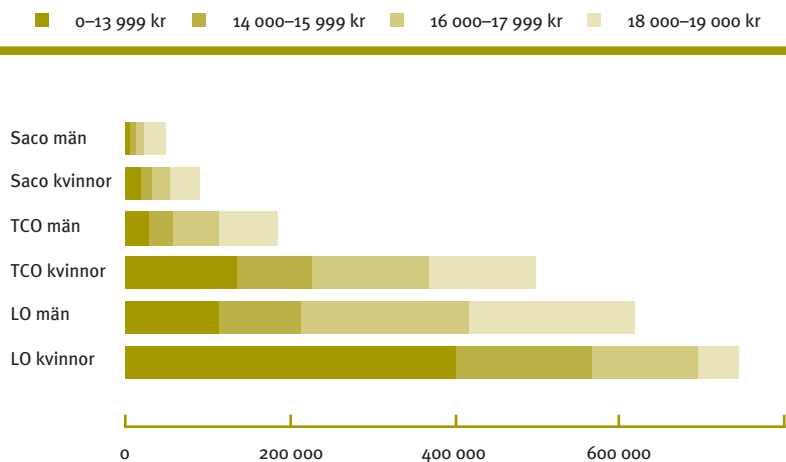

Diagram 2.3

Låglönetrappan för utbetald lön för hel- och deltidsanställda år 2001. Procent

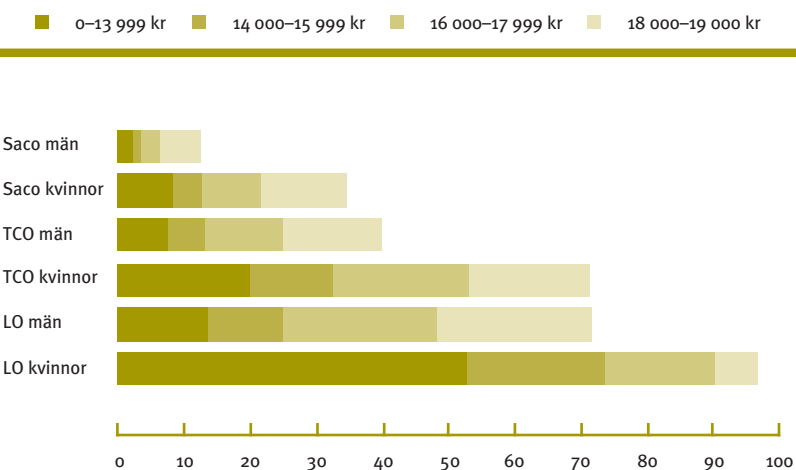

Diagram 2.4

gäller utbetald lön i stället för lön uppräknad till heltid.

Det finns givetvis en rad invändningar mot att på detta sätt jämföra utbetald lön med lön uppräknad till heltid. En invändning är självklart den att de som arbetar mindre tid även får mindre i lönekuvertet. Det är dock troligt att många, kanske de allra flesta, av de deltidsarbetande LO-kvinnorna arbetar deltid mot sin vilja. Enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar så finns det cirka 300 000 deltidssysselsatta personer som arbetar mindre än vad de själva skulle vilja göra. En inte allt för vild gissning att en stor del av dessa återfinns längst ner på lönetrappan bland LO-kvinnorna med månadslön under 14 000 kronor.

Höglöneligan

Höglöneligan är som en upp och nervänd låglönetrappa. Det är dock bara trappstegen som är upp och nervänd för rangordningen är densamma, det vill säga att högst upp ligger Saco-män och i botten ligger LO-kvinnor.

För att platsa i höglöneligan krävs en månadslön på minst 30 000 kronor. Dessa har även fördelats på fyra löneintervall:

- 30 000–39 999 kronor
- 40 000–49 999 kronor
- 50 000–59 999 kronor
- 60 000 kronor eller mer

Totalt platsar drygt 330 000 löntagare i höglöneligan. De domineras nästan helt av Saco och av män. Drygt 70 procent av alla löntagare i höglöneligan tillhör Saco och 77 procent är män. Följaktligen så toppas höglöneligan överlägset av Sacos män. Drygt 180 000 Saco-män, eller 49 procent, har en månadslön på minst 30 000 kronor.

Betydligt färre Saco-kvinnor platsar i höglöneligan. Cirka 60 000, eller 23 procent, Saco-kvinnor platsar. Det är lika många som de TCO-män som platsar. I procent räknat så var dock TCO-männen färre då endast 13 procent av TCO-männen platsar. Det är dock betydligt mer än för LOs kvinnor och män samt TCOs kvinnor. Bland dessa är det bara några enstaka procent som uppnår dessa höga lönenivåer. Bland LO-kvinnorna är det inte ens frågan om procent utan de mäts bäst i enstaka *promille*.

Höglöneligan år 2001. Antal

■ 30 000–39 999 kr ■ 40 000–49 999 kr ■ 50 000–59 999 kr ■ 60 000– kr

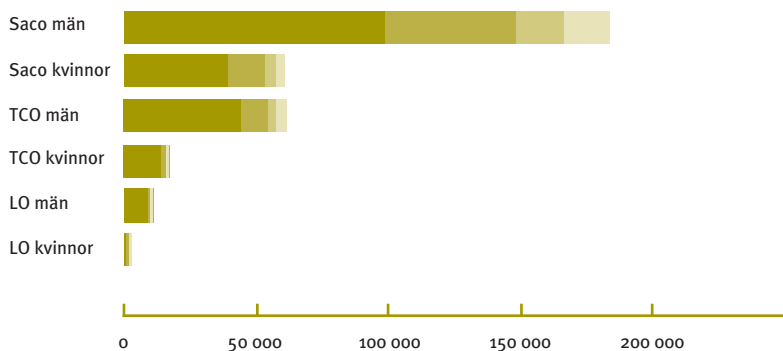

Diagram 2.5

Höglöneligan år 2001. Procent

■ 30 000–39 999 kr ■ 40 000–49 999 kr ■ 50 000–59 999 kr ■ 60 000– kr

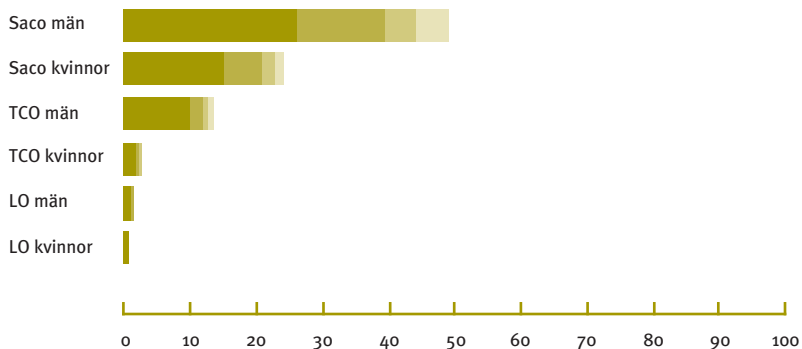

Diagram 2.6

Minst 40 000 kronor

Bland de som har en månadslön på minst 40 000 kronor är Sacos dominans än större då 85 procent av dessa tillhör Saco. Övriga procent fylls av TCO-män. Därmed blir det inte några hela procent kvar åt LOs kvinnor och män eller TCOs kvinnor. Dessa finns bara i några enstaka exemplar på dessa höga lönenivåer.

Slutsatser och sammanfattning

- VINNARE** Höglöneligans oomstridda vinnare är Saco-män. Efter dessa är det långt ner till andraplatsen som tas av Saco-kvinnor tätt följda av TCO-män.
- FÖRLORARE** LO-kvinnorna är klara förlorare. Nästan alla LO-kvinnor är fast förankrade längst ner på låglönetrappan. Det är dock långt ifrån enbart LO-kvinnor som förlorat lönekampen. Cirka 600 000 LO-män och 500 000 TCO-kvinnor finns också i botten på låglönetrappan.

100 000 låglönetagare och 100 000 höglönetagare

EN KARTLÄGGNING av de 100 000 löntagare som har *lägst lön* respektive *högst lön* visar vad som kännetecknar de verkliga låglönetagarna och höglönetagarna.

Vad är en låglönetagare? Att det är en person med låg lön är nog de flesta överens om. Frågan är dock *hur låg lön* som krävs för att bli kallad låglönetagare. Det finns ingen officiell avgränsning av låglönetagare utan gränsen varierar från fall till fall och det är upp till var och en att bestämma sin egen gräns. Det samma gäller höglönetagare. Inte desto mindre är det av intresse att avgränsa dessa löntagare.

Ett sätt att avgränsa låglöne- och höglönetagare utan att bestämma en lönegräns är att sätta gränsen i antal. LO har på detta sätt kartlagt de 100 000 löntagarna som har lägst lön för att ge en bild av vad som kännetecknar en verklig låglönetagare. Mot dessa har ställts de 100 000 löntagare som har högst lön. Det blir alltså en jämförelse av löntagare med de absolut lägsta lönerna och löntagare med de absolut högsta lönerna.

Så har studien genomförts

Studien avser år 2001 och är genomförd med Statistiska centralbyråns officiella löne- och befolkningsstatistik sammanställd i den longitudinella databasen Linda2001.

Lönebegrepp

Total månadslön för heltidsarbete, det vill säga grundlön (tid- och prestationslön) inklusive rörliga tillägg som till exempel OB- och skifttillägg. Övertidsersättning ingår dock inte

Avgränsning

Studien avser endast anställda med tjänstgöringsomfattning på 50–100 procent. Företagare och medhjälpande familjemedlemmar är ej med.

Det bör noteras att låglöne- och höglönetagarna inte är att jämföra med de som är de fattigaste och rikaste i Sverige. Dessa är troligen ingen löntagare utan de fattigaste är antagligen arbetslösa eller ej i arbetskraften och de rikaste har troligen betydligt större kapitalinkomster än löneinkomster.

Låglönetagarnas medellön 12 700 kronor

Den genomsnittliga månadslönen för de 100 000 låglönetagarna är 12 700 kronor. De lägsta lönerna ligger strax över 8 000 kronor. Det är dock mycket få löntagare som ligger under 10 000 kronor, bara något enstaka tusental. Högst lön bland låglönetagarna är 13 800 kronor vilket alltså är gränsen för att platsa bland de 100 000 låglönetagarna.

Höglönetagarnas medellön 58 000 kronor

För att platsa bland höglönetagarna krävs en månadslön på minst 42 800 kronor. Medellönen är dock betydligt högre, 58 000 kronor i månaden. Detta är 4,5 gånger högre än medellönen för låglönetagarna.

De absolut högsta månadslönerna ligger lite över 200 000 kronor. Några enstaka löntagare har betydligt mer än så men de är extremfall och löner över 200 000 kronor gäller bara för några få hundratal löntagare.

Månadslön år 2001. Kronor

	Låglönetagare	Höglönetagare
Medellön	12 700	58 000
Högsta lön	13 800	230 000 **
Lägsta lön	8 400 **	42 800
Kvinnor	12 800	52 400
Män	12 600	59 100
18–19 år	12 300	..
20–29 år	12 800	55 400
30–39 år	12 800	57 400
40–49 år	12 800	58 800
50–59 år	12 900	58 200
60–64 år	12 500	54 400

** Medelvärde för de 1 000 personer med lägst/högst lön
 .. Uppgift ej tillgänglig eller för osäker för att anges

Månadslön för låglönetagare efter kön och ålder. År 2001

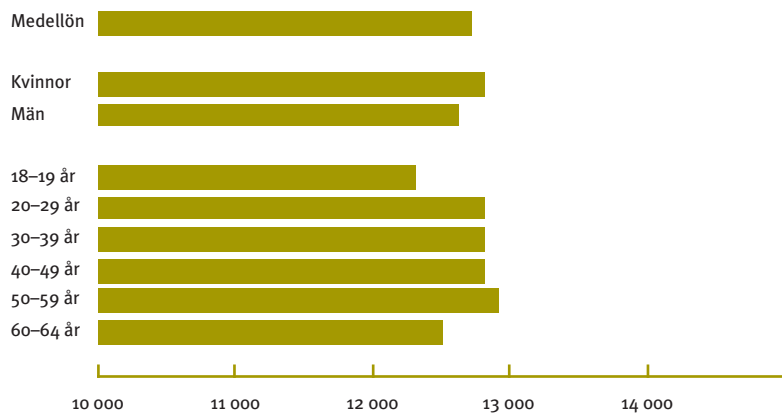

Diagram 3.1

Månadslön för höglönetagare efter kön och ålder. År 2001

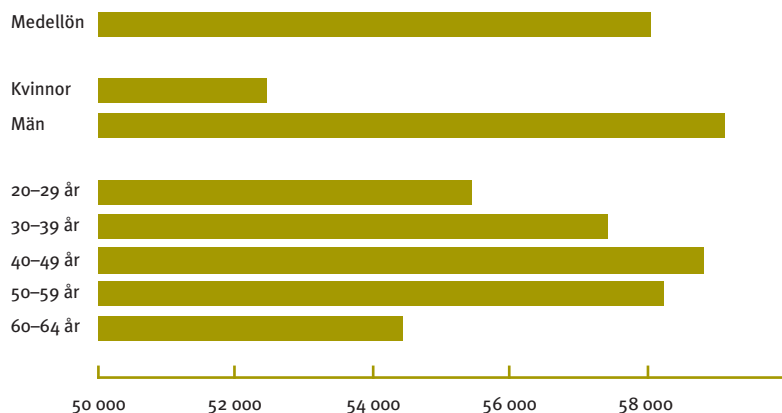

Diagram 3.2

Låglönetagarna flest kvinnor men även många män

Könsfördelningen bland låglönetagarna är mer jämn än vad många kanske väntat sig. Kvinnor är i majoritet men nästan 40 procent är män. Männen har dessutom lägre lön än kvinnorna. Skillnaden är 200 kronor. Att jämföra kvinnor och män på detta sätt blir dock något missvisande då skillnaden främst beror på att antalet kvinnor och män är olika. Om i stället lika många kvinnor och män jämförs, till exempel 50 000 av varje, så är det kvinnorna som har något lägre lön. Slutsatsen blir dock att löneskillnaden mellan kvinnor och män är relativt liten bland låglönetagarna.

Höglönetagarna mest män

Höglönetagarna är till över 80 procent män. Männen har dessutom betydligt högre lön än kvinnorna. Den genomsnittliga månadslönen för män är 59 100 kronor medan den för kvinnor är 52 400 kronor. Män har därmed cirka 7 000 kronor högre lön. Skillnaden blir betydligt större om antalet undersökta kvinnor och män var lika stort enligt resonemanget ovan. Medellönen för de 50 000 män som har högst lön var 67 800 kronor och 42 100 kronor för de 50 000 kvinnor som har högst lön. En skillnad på hela 25 700 kronor till männens favör.

Yngst och äldst har lägre lön

Låglönetagarna är betydligt yngre än höglönetagarna. Medelåldern för låglönetagare är 32 år och för höglönetagare 46 år. Alla åldrar finns dock representerade i båda grupperna. Undantaget är ungdomar i åldern 18–25 år. Dessa finns knappt alls representerade bland höglönetagarna medan hälften av låglönetagarna är 18–25 år. Lönenivån är dock i stort sett densamma för alla åldersgrupper både bland låglönetagare och bland höglönetagare. Det är bara de absolut yngsta och de äldsta som har lägre lönenivå. Bland låglönetagarna är det främst de i åldern 18–19 år som har lägre lön än övriga åldersgrupper. Skillnaden är cirka 400 kronor.

Bland höglönetagare gäller det omvända. Bland dessa är det de äldsta som har lägst lön. Närmare bestämt de i åldern 60–65 år. Dessa har cirka 4 000 kronor lägre lön än genomsnittet.

Klass

Inte helt överraskande så består höglönetagarna nästan uteslutande av

	Låglönetagare	Höglönetagare
Ålder (genomsnitt)	32 år	46 år
Kvinnor	32 år	46 år
Män	31 år	46 år
Andel i åldern:		
18–25 år	47 %	0,1 %
26–49 år	39 %	61 %
50–64 år	14 %	39 %
Kön: Kvinnor	61 %	17 %
Män	39 %	83 %
Klass: Arbetare	84 %	1 %
Tjänstemän	16 %	99 %
Tjänstgöringsomfattning:		
Heltid (91–100 %)	63 %	95 %
Deltid (50–90 %)	37 %	5 %
Deltid (1–49 %)	Ej med i studien	
Medborgarskap:		
Svenskt	90 %	96 %
Ej Europa eller USA	6 %	0,2 %
Födelseland:		
Svenskt	78 %	92 %
Ej Europa eller USA	17 %	3 %
Sektor:		
Privat	64 %	81 %
Offentlig	36 %	19 %
Yrke: Vård och omsorg	21 %	..
Handel och hotell	13 %	..
Kök och restaurang	12 %	..
Städ	8 %	..
Kontorsarbete	6 %	..
Vd och chefer	..	39 %
Högutbildade	..	29 %
Hälso- och sjukvård (läkare)	..	12 %

tjänstemän. Något mer överraskande är att det finns 16 procent tjänstemän bland låglönetagarna. Det är dock troligt att detta är en klar överskattning. Orsaken är tveksam kvalitet på den klassindelning av löntagarna som Statistiska centralbyrån gör i sin lönestatistik. Framför allt så envisas SCB med att klassa alla anställda inom privatiserad statlig verksamhet som tjänstemän. Det gäller anställda inom bland annat Posten, SJ och Vattenfall.

Yrke

Låglönetagarna jobbar främst med yrken inom vård och omsorg (barnskötare, vårdbiträde, undersköterska, barnskötare), kök och restaurang (köksbiträde, servitör), handel och hotell (butikskassör, receptionist, telefonist).

Höglönetagarna jobbar med ledningsarbete (vd, chef), yrken som kräver lång utbildning (tekniker, ingenjör, dataspecialist) eller hälso- och sjukvård (läkare).

Deltid inget för högvärlönad

Deltidsarbete förekommer nästan inte alls bland höglönetagarna medan drygt en tredjedel av låglönetagarna arbetar deltid. Troligen är en stor del av dessa undersysselsatta, det vill säga personer som arbetar mindre än de skulle vilja av arbetsmarknadsskäl.

Etnisk skillnad

Cirka 17 procent av låglönetagarna är födda utanför Europa (exklusive USA, Japan med flera) och sex procent är utomeuropeiska medborgare. Bland höginkomsttagarna är endast tre procent födda utanför Europa och nästan ingen är utomeuropeisk medborgare.

Slutsatser och sammanfattning

100 000 VINNARE	Tjänsteman och man runt 46 år som jobbar som vd, chef eller högutbildad specialist. Arbetar heltid och är född i Sverige. Månadslön på 58 000 kronor
100 000 FÖRLORARE	Arbetare runt 32 år som jobbar inom vård, omsorg, detaljhandel, hotell och restaurang. Till stor del deltid-arbetande och med utländsk bakgrund. Månadslön på 12 700 kronor.

Sammanfattningsvis kan konstateras att i stort sett ingenting förenar de 100 000 låglönetagarna med de 100 000 höglönetagarna. De arbetar inom olika sektorer och yrken. De har mycket olika egenskaper vad gäller ålder, kön och etnicitet. Den enda arbetsplats där en lågavlönad kan tänkas arbeta i närheten eller till och med i samma rum som en högavlönade är inom sjukvården där det finns gott om högavlönade läkare samt lågavlönade vårdbiträden och undersköterskor. För övrigt syns knappast en lågavlönad och högavlönad arbeta sida vid sida.

Slutord

DE TRE STUDIERNAS visar med all tydlighet vilka som kan betraktas som vinnare och förlorare i lönekampen. Segrare är utan tvekan högutbildade tjänstemän, verkställande direktörer och chefer. Framför allt manliga sådana.

Långt efter segrarna och med betydligt tunnare lönekuvert kommer arbetarna inom LO. Mycket få av dessa har en månadslön över 20 000 kronor och nästan ingen tar sig in bland höglöneligan.

Absolut sist i lönekampen kommer LOs kvinnor och framför allt de som arbetar deltid. Dessa tjänar oftast inte mer på en hel månad än vad topparna i höglöneligan tjänar på två dagar.

Löneutvecklingen de senaste åren har absolut inte minskat löneskillnaderna utan tvärt om ökat avståndet mellan vinnare och förlorare. Det finns inte heller något som tyder på att den närmaste framtiden skulle medföra någon annan utveckling. Risker blir därför allt större att storleken på löneskillnaden mellan arbetare och tjänstemän snart når gränsen för vad som de allra flesta löntagarna anser acceptabelt.

**Material från förbundsgemensamma projektet Sams
– Samordning för solidaritet**

Sams gör olika material som underlag för diskussioner. Detta är skrift två i en serie faktaskrifter. Ytterligare material kommer att produceras under hösten 2003.

Mer information om Sams får du på www.lo.se.

Sams medverkar gärna på möten i sektioner eller avdelningar för att bredda diskussionen inför avtalsrörelsen.

Sams kan du nå genom att ringa LO på telefon 08-796 25 00
eller e-posta till
ingemar.goransson@lo.se
jonny.hagerman@lo.se
hakan.lofgren@lo.se
susanne.lonnberg@lo.se

- Kallelse – samtal inför Avtal 2004 (mötesmaterial)
- Riktlinjer för samordnade förbundsförhandlingar
- Vinnare och förlorare i lönekampen

Materialen beställs från LO-distributions kundtjänst, telefon 026-24 90 26, fax 026-24 90 10, e-post lo@strombergdistribution.se.

